

2011-09-21

Handläggare:
Åke NilssonSocialdepartementet
Regeringskansliet
103 33 Stockholm

Yttrande över betänkandet *Sanktionsavgifter på trygghetsområdet (SOU 2011:3)* av Utredningen om ett administrativt sanktionssystem inom trygghetssystemen

Sammanfattning

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa, RSMH, har inbjudits att som remissinstans lämna synpunkter på ovan nämnda betänkande. Med anledning härav vill RSMH framföra följande.

RSMH avstyrker de förslag som i betänkandet framförs. Detta då genomförandet av förslagen ifråga skulle innebära påtagliga försämringar av den idag etablerade rättssäkerheten. Detta därtill framförallt för grupper som redan idag har svårt att hävda och bevaka sin rätt till ett liv på lika villkor med andra svenska medborgare.

RSMH menar att det i dagens svenska samhälle ofta sker en rutinmässig särbehandling av människor med psykisk ohälsa utan saklig grund och i strid med - om inte bokstav så andemening i - de universella mänskliga rättigheterna. På samma sätt kan det ifrågasättas om myndigheternas serviceskyldighet gentemot människor med psykiska funktionsnedsättningar upprätthålls på en sådan nivå att dessa personer fullt ut kan ta sina sociala och medborgerliga rättigheter i anspråk. Särskilt i samband med formalia i form av blanketter, skriftliga ansökningar, överklaganden och t o m domskäl till den enskildes fördel görs inte förutsättningar och konsekvenser alltid klart för den hjälpsökande. Detta är ett problem som inte i tillräckligt hög grad adresseras från det allmännas sida. Däremot bedriver man på senare år i allt högre utsträckning jakt på presumtiva fuskare och bedragare som postuleras sko sig på systemets kostnad.

Ser man på den statistik som bjuds av Riksrevisionen i en ny rapport, *Vad blev det av de misstänkta bidragsbrotten?* (RiR 2011:20) utgör inte lagförda enskildas bedrägerier och bidragsbrott många procent av kostnaderna för felaktiga utbetalningar. Detta till trots intensifieras jakten på fuskare inom trygghetsområdet allt mer och allt större resurser läggs på kontroller och att försvåra för den som utan rent mjöl i påsen söker hjälp och stöd.

Trots en del språkliga reservationer i skrivningarna i Sanktionsavgifter på trygghetsområdet (SOU 2011:3) så är det svårt att tolka förslaget på annat vis än att de myndigheter som i efterhand uppfattar att gårdagens generositet varit omotiverad efter eget huvud får agera åklagare

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se

och som domare tillika kan se till att den hjälpsökande går fattigare ur leken genom den påföljd som i en normal domstol skulle kallas böter. Ledsamt harvande med brottsrekvisit och uppsåt slipper man också.

För att tala klartext. Förslaget är illa underbyggt, försämrar rättssäkerheten för svenska medborgare och drar resurser från den faktiska uppgiften. Att spendera två kronor på att en kommer 100 % rätt kan dessutom utifrån begränsade resurser inte vara ett strategiskt mål att sträva efter. Att därtill i grund behandla de som söker hjälp som fullfjädrade kriminella fuskare främjar inte ett jämställt och humant samhälle; tvärtom. RSMH avstyrker därför med emfas de förslag som i betänkandet framförs.

Synpunkter i fulltext

RSMH avstyrker de förslag som i betänkandet framförs. Detta då förslagen ifråga – om de genomförs – skulle innebära påtagliga försämringar av den idag etablerade rättssäkerheten. Detta därtill framförallt för grupper som redan idag har svårt att hävda och bevaka sin rätt till ett liv på lika villkor med andra svenska medborgare.

RSMH menar att det i dagens svenska samhälle ofta sker en rutinmässig särbehandling av människor med psykisk ohälsa utan saklig grund och i strid med - om inte bokstav så andemening i - de universella mänskliga rättigheterna. På samma sätt kan det ifrågasättas om myndigheternas serviceskyldighet gentemot människor med psykiska funktionsnedsättningar upprätthålls på en sådan nivå att dessa personer fullt ut kan ta sina sociala och medborgerliga rättigheter i anspråk. Särskilt i samband med formalia i form av blanketter, skriftliga ansökningar, överklaganden och t o m domskäl till den enskildes fördel görs inte förutsättningar och konsekvenser alltid klart för den hjälpsökande. Detta är ett problem som inte i tillräckligt hög grad adresseras från det allmännas sida. Däremot bedriver man på senare år i allt högre utsträckning jakt på presumtiva fuskare och bedragare som postuleras sko sig på systemets bekostnad.

I Sverige har även de mest utsatta mänskliga och medborgerliga rättigheter. Ja, själva den situation de befinner sig i kan berättiga dem till stöd och trygghet genom stat och kommuns försorg. Men, att för den enskilde konkret veta vart och på vilket sätt man ska söka den hjälp man behöver är fortfarande inte lätt. Att bara veta att man inte själv förmår komma till rätta med den sits man befinner sig i är ju inte nog. Med lämpliga myndigheters hjälp ska man källsortera sin problematik och matcha de kriterier som postulerats i olika system för att stöd och hjälp ska kunna erbjudas. Det skall på heder och samvete anges, av vederbörligen auktoriserad styrkas och genom fullgod dokumentation intygas och i strikt myndighetsutövning beslutas.

Här finns ett principiellt problem generellt för hela trygghetsområdet. Hur förväntas jag kommunicera ut mitt eventuella hjälpbehov och vilket personligt ansvar har jag som behövande att få alla uppgifter – högt som lågt – alldeles exakt riktigt definierade på det sätt som den i fallet ”rätta” myndigheten förväntar sig?

Saknar man ett hjälpbehov, men är väl medveten om hur systemet fungerar och inte tvekar att ljuga för att utfå förmåner man vare sig behöver eller har någon rätt till begår man per definition ett brott. Hur många dessa kriminella kan vara är givetvis inte alldeles lätt att svara på. Att flertalet som söker hjälp gör det i god tro är dock svårt att motbevisa.

Ser man på den statistik som bjuds av Riksrevisionen i en ny rapport, *Vad blev det av de misstänkta bidragsbrotten?* (RiR 2011:20) utgör inte lagförda enskildas bedrägerier och bidragsbrott många procent av kostnaderna för felaktiga utbetalningar. Detta till trots intensifieras jakten på fuskare inom trygghetsområdet allt mer och allt större resurser läggs på kontroller och att försvåra för den som utan rent mjöl i påsen söker hjälp och stöd.

Antalet misstänkta bidragsbrott avviker mot regeringens bedömning av brottslighetens omfattning. De bidragsutbetalande myndigheterna kan omöjligt upptäcka alla bidragsbrott. Mörkertalet kan till och med vara ganska stort. Granskningen visar emellertid att de bedömningar av det uppsåtliga fusket som tidigare gjorts, och som regeringen utgår ifrån i sin styrning av arbetet mot bidragsbrott, är anmärkningsvärt långt ifrån den andel av de bidragsutbetalande myndigheternas återkravsbelopp som beror på misstanke om bidragsbrott. Det finns därmed en risk för att regeringens styrning baseras på en föreställning om att bidragsbrottens omfattning är större än vad den faktiskt är, vilket kan leda till felaktiga prioriteringar och en alltför hög ambitionsnivå på arbetet med bidragsbrott.

Riksrevisor Jan Landahl,

***Vad blev det av de misstänkta bidragsbrotten?* (RiR 2011:20) s 11**

Även om nu fortfarande inte särskilt många fuskare och bedragare hittas trots införandet av allt lägre brottsrekvisit och mångdubblade resurser för fuskjägarna på våra myndigheter kunde man ju tänka sig att den politiska kartan justerades en smula efter den avslöjade verkligheten. Men, riktigt så enkelt är det givetvis inte. Under den fortfarande fullkomligt obevisade premissen att det faktiska fusket är så omfattande att det riskerar att rasera hela trygghetssystemet om inte hårt sätts mot hårt och att fuskarna är alldeles för sluga för att kunna lagföras i en modern rättsstat har man nu formulerat en dramatisk lösning; sanktionsavgifter på trygghetsområdet.

Trots en del språkliga reservationer i skrivningarna i *Sanktionsavgifter på trygghetsområdet* (SOU 2011:3) så är det svårt att tolka förslaget på annat vis än att de myndigheter som i efterhand uppfattar att gårdagens generositet varit omotiverad efter eget huvud får agera åklagare och som domare tillika kan se till att den hjälpsökande går fattigare ur leken genom den påföljd som i en normal domstol skulle kallas böter. Ledsamt harvande med brottsrekvisit och uppsåt slipper man också.

Handläggningen i sig lär dock inte bli lätt. Man ska ju ta hänsyn till olika personers förutsättningar att förstå den information som står till buds om de regler som gäller likväl som om kommunens information har haft tillräckligt god kvalitet. Det ska därtill bedömas om tredje man, till exempel barn i familjen, kan komma att drabbas av ett beslut om sanktionsavgift.

Vidare ska hänsyn därutöver tas till om den enskilde själv felbedömt en materiel regel som reglerar förmånen eller har felbedömt betydelsen av faktiska förhållanden, ett avgörande som per definition blir en karikatyr av en uppsåtsbedömning.

Vid ett obetydligt belopp ska dock sanktionsavgift, enligt förslaget inte påföras. Det saknas å andra sidan besked om vem som avgör vad som är ett obetydligt belopp för att en nationell likabehandling ska kunna komma till stånd. I detta avseende finns ingen ledning att finna i betänkandet utan även här synes detta lämnas åt lokala handläggares öga och omdöme.

Enligt förslaget ska alltså rent krasst myndigheternas handläggare generellt ansvara för en typ av bedömningar som de allra flesta saknar vana av och utbildning för och som tidigare förbehållits rättsväsendet. Någon tydlig struktur för att harmonisera framtida praxis verkar heller inte planerad. Risken för godtycklighet och i grunden skönmässiga bedömningar av skiftande art i olika delar av landet och i olika myndighetskulturer är med andra ord överhängande.

Ytterligare en osäkerhetsfaktor införs dessutom genom skillnader kommunerna emellan. Förslaget slår nämligen fast att sanktionsavgift inte får påföras i de fall då den oriktiga uppgiften eller underlåtenheten upptäckts vid en kontroll som normalt sker före utbetalning av förmånen. Därvid uppstår då den pikanta frågan om vilka kontroller som kan räknas ske normalt och vilka kontroller som går därutöver. Någon riksnorm för detta finns inte utan den kommunala verkligheten skiljer sig här en hel del kommunerna emellan. Detta innebär en risk för olika behandling då sanktionsavgifter skulle kunna utgå eller inte utgå i jämförbara ärenden enbart beroende på vilken kommun den enskilde tillhör.

För att tala klartext. Förslaget är illa underbyggt, försämrar rättssäkerheten för svenska medborgare och drar resurser från den faktiska uppgiften. Att spendera två kronor på att en kommer 100 % rätt kan dessutom utifrån begränsade resurser inte vara ett strategiskt mål att sträva efter. Att därtill i grund behandla de som söker hjälp som fullfjädrade kriminella fuskare främjar inte ett jämställt och humant samhälle; tvärtom.

RSMH avstyrker därför med emfas de förslag som i betänkandet framförs.

Riksförbundet för Social och Mental Hälsa

Jimmie Trevett
Förbundsordförande

Bo Ardström
Kanslichef

Kopia
HSO
NSPH
YPOS

Socialstyrelsen
Diskrimineringsombudsmannen

POSTADRESS	TELEFON	TELEFAX	POSTGIRO	ORG.NR	E-POST
Instrumentvägen 10 126 53 Hägersten	08-772 33 60	08-772 33 61	40 62 92-3	802005-6985	rsmh@rsmh.se